

PIERWSZA CZEŚĆ DRVGIEY KSIEGI

O Drzewie Krzyża Świętego,

Któ sobie dobrze wziął tamte drzewo fortecy / y Cuda Pierwszej
Ksiegę / ktorę Syn Boży Chrystus Jezus po śmierci swojej
na oswiadczanie uczciwości / y wielkiej godności Krzyża swego S.
pokazował; do tego Figury y Prooroczy Pisma świętego o nim;
Tedy taki lubo byl nieprzyjaciel Krzyża Świętego / trudno
sprzeciwić sie by mial temu / y nieprzygnac tego / iż Krzyżowi tego
Świetemu ma sie oddawać uczciwość. A je i Stewieni Cuda Bo.
Pie w Kościele Chrystusowym pospolicie za poderyzane male chos.
kayże to widza one bydż nad wszelkie przrodzenie. Tedy w tej Ksie
bie drugiey. Ktiam domodnemi / & authoritate Sanctorum
Patrum, y znowu inszemi Cudami to sie potwierdzia / y dostate-
cznie pokazuje / iż Drzewu Świetemu na którym Śmierć i obiś
byl ukrzyżowany y figurze jego ma sie oddawać uczciwość wiele.
Naprzod tedy w tej Części Pierwszej / z strony Matericy Drzewa
Krzyża Świętego / snoszą się opinie przeciwne.

ROZDZIAŁ I.

Ziąkiego Drzewa Chrystusowi Panu byl Krzyż zrobiony,

Zstrony tego jest wiele opiniey / z których drugie raczej sie mo-
ga nawiązać Apocryphę Nicodaus de lyra. o tym foremno przy
wodzą

O Skarbie nigdy nieprzebranej.

Według Zistorie, ktorą powieda czylak w jednym Starodub Zelęgach
Żydów skid / taka. Iż kiedy Królom e Gospoda przyszedłala byla do
Jerozalem do króla Salomona / o przed edzai przesziedne rzeczy
Cedron nazwana / na ktorey bylo Drzewo, cho lewa drzewiana/
bło przedodzenia lubiem położona: poznala Eudem Prorockim
iż na tym Drzewie / z którego byla ta lewa zrobiona, mial czasu
swego ukrzyżowany bydż ten / żo którego mialo stać Królestwo
Izraelstie. Co gdy odrą milo Królowi Salomonowi / on życzae
sobie tego / aby Królestwo Izraelstie jako rajdułyty treść moglo/
każał ono Drzewo w ziemi głęboko zakopac wedle Kościoła. Iż
Etorym miejscu potym w kilka set lat uczyilla się sadzawka / ktorą
nazwano Probatica Piscina, y zatym ono Drzewo wyplynalo na
wierzch. Gdy tedy ten czas iuz przyszedł / ktorego Chrystus Pan
według Pisma mial śmierć podziac na Krzyżu dla zbawienia narodis
ludzkiego / na ktorą od Pilata za instygowaniem Żydów z nienda
wiści iż byl potepiony. Tedy Żydzi widząc to drzewo bydż cieśli/
y sposobne na Krzyż iemu / a do zwignania przyciągłe z niego Panu
Krzyż zrobili. Ta Zistoria nic nie jest iniego tylko fabuły Żydów
wrote.

Druga Zistoria pisze tenie Author / ktorą jako mówi czylak
w jednym Authorze de Sancta Cruce. Iż Seth Syn Adama
zrostiąnia iego poszedł do Raju / prosił Anioła ktorý byl strojem
iego / aby mu dał do poszczenia / roszczę z drzewa onego zrostionego
go Scientiæ boni & mali, Rodzicom iego przedtem zakazanego/
aby owocu z niego nie pojawieli. I dał mu trzy grana / ktorę on nas
sienie nad grobem Gycią swego wsadził / z których trzy roszęki roys
rosły / y potym wiedno sie Drzewo zrosły. A gdy Król Salomon
budował Kościół / rozmieściac to Drzewo bydż sposobne do budynku /
każał ie wyciąć: ale gdy sie niemoglo nigdzie przyspособić / iż
zarośle albo było długie / albo krętkie / y tak ie rzemieślnicy porzu-
cili wedle Kościoła: Autor emu Drzewu gdy potym z nadchnieniu
Boga / ludzie uczciwość te wyprzedzali / iż po nim nogami swymi

Deptas

3 Brigittey Księgi, Pierwsza Część.

Dopatć wie śmieli: Zaplani rozmawiając o tym iż a niektóre pustynie
są daleko zdrobione / przyszły iż rzucić do Drzewo iż zostało
w tam zatonęło. W gdy fale taki czas przybliżała śmierć Chrystusa
wezy / ktorzy miały na oczy u umrzeć za grzechy ludzkie / pod ten czas
do Drzewo na wierzącego wpłynęło / y z tego Drzewa Świętego
Bomis zrobili. Hac ille super Cap. 5. Ioan.

Inni żąs powiadają o Synu Boego / iż ten czasu iż
Bożej bedzie wpuszczony do świata / ewentualnie trzy latostoffi / to jest /
z Palmy / z Jodły / y z Cyprysu / y one wyciągnięte kasia z osobna w
Ogrodzie Ojcówiego / które potym cudownie wiedno się Drzewo
zrośły / y z tego Drzewa Pana naszego był Chrystus uczony. Goder-
pedius Viterb. Chron. p. Cap. 4. Ale y to same powone historie /
osobliwie iż nie czytamy w Piśmie Świętym / aby Boże miał ktorę-
go Syna kontem najbliższego / gdy tylko tylek miał / ktorzy
Pisze Święte imiona miłanuie Gen. 10. Iacobus Gretserus in
Lib. 1. Cap. 4. przywołując też te miłanowane Opinie / które także
z fabuły zmyślone były trzymać : iżcze o iednej opinie wspomina /
ktore należały powiadawa in Codice manu scripto Bibliothecae Au-
gustianae, po Greczu napisane / ktorzy tak i wskazali iest. Aver-ham
Chrysty latostoffi oraz pospolis wsadzili / ktorzy potym tak się zrosły / iż
wiedno się z nich Drzewo uczyniło / ktorzy były Drzewa Sosnowego /
Cyprysu / y Cedru. To tedy Drzewo gdy Salomon kazał w ciać
do budowania Kościoła swego / a nie mogło się nigdy przypasować
bić / porzucono je na iednym miejscu / na ktorym potym sobie kazał
bycie oddalili. Czasu iednego / gdy niektóra Sybilla opowiedziała kę w
śiedzi na tym drzewie / poznala Duszem Prorockim / iż na tym drze-
wie miał być Chrystusowy Zwycięstwo świata / ktorzy powiedzieli
Salomon dając wiare / kazał to drzewo postawić na Wschodzie Słońca
y ono w okole obsadził trzydziesta Chrystusow srebrnych / ktorzy
trwały aż do meti Chrystusa Pana. Tę historię w tych Księ-
gaach takiego tekstu nie znajduje.

Abrak

O Skarbie nigdy nieprzebranym

7

Abrahamum tres surculos nempe, Pini, Cupressi, & Ce-
dri, panxisse, eosq; postea vnam in arborem coaliuisse, di-
stinctis tamen radicibus, & verticibus : hanc vna cum aliis
ad fabricam templi à Salomone succisam, nulliq; loco aut
aptam fuisse, aut aptari potuisse, eaq; de causa à Salomone
destitutam, vt nescio in qua templi parte sedilis vice funga-
retur. Eoq; adductam Sibillam in ea confedere noluisse; sed
spiritu Dei plenam prædixisse, quis, in eo ligno venientibus
saeculis, morte non appetitus esset Salomonem hoc oracu-
lo permotum; lignum ad Orientem Solem rectum destitu-
isse; & triginta argenteis Crucibus cinxisse, idq; in eo loco
usq; ad tempus Passionis Dominicæ permansisse,

Ale je Kościół Salomonow nieraż był od nieprzyjacieli spoli-
ewany / y ogniem spustośony / trudno tedy temu dąć wiare / aby
to Drzewo y Chryste srebrne aż do meti Chrystusa Pana wcale zostą-
wać miały : dla czego nie dżiwie ta Historia / iżko iżne pomilenie
nie / za fabuły zmyślone się bydż poczytało.

ROZDZIAŁ II.

W którym przywodzi się opinie Ojcow Świętych o tym
Drzewie Krzyża Świętego.

W Jelom się podoba ta sententia iż Chrystus Paniem był złożony
z trójlatiego Drzewa / iako o tym Athanasius Synaita Pa-
triarcha Antiocheni. Lib. 5. Hexam. wspomina. Christum
recubuisse, inquit, & obdormiuisse in ligno Crucis, extri-
bus arboribus confecto. S ktorzych by to Drzewo był uczony /
Chrystostom Święty / Orat de Venerat. S. Crucis Tom. 1. o ie-
mianuie / to iest / z Cyprysu / Sosny / y Cedru. Tęże był Opti-
nicy Cesarsz Konstantinopolii Ioannes Cantacuzenus to twiers-

25

dzac / iż

208

Drugicy Księgi, Pierwsza Część.

dzoc/ iż wzdłuż Eu gorze było Drzewo Cyprysowe / w poprzek Sosnowe, a na dole Cedrowe/ in Affer. contra Machometum.

Jednak pospolite jest ta sententia / iż Chrystus Pański był złożony z czterech Drzew / to jest / z Cyprysem / Cedru / Oliwą / y Palmy / ktorą się w tym wieczku starodawnym wyraża.

Ligna Crucis, Palma, Cedrus, Cupressus, Oliua.

Bernat Święty powiada / iż pieńek Cyprysowy był od sposobu uziemie u kopany / Cedr wzdłuż Palmowe Drzewo w poprzek / do którego rece Chrystusa Pana były przybite. A Oliwne na wieczku / na którym był Tytuł Chrystusowi Panu od Pilata napisany / który Drzewo in Serm. de Passione Domini wykłada tą sentencję.

Jednak Glossa in Clem. I. de Summa Trinitate, & in verbo Crucis, inaczej te Drzewa w Krzyżu Pańskim ordynuje / to jest / iż pieńek Chrystusa w ziemię ukopany, powiada bybł Cedrowy / wzdłuż Drzewa Palmowego / w poprzek Cyprysowe / a na wieczku na którym był Tytuł przybita / było Drzewo Oliwne. Lubo tedy jeśli wiele Authorów / ktorzy się na to zgadzają / iż ze czterech Drzew rosnego był Chrystus Pański. Ale zas z strony materię Drzewa / y które na którym miejscu było w Krzyżu świętym / w tym jest miedzy nimi Kontroversia. Co albowiem Glossa pożąże / iż Drzewo w Krzyżu Pańskim wzdłuż stojace Eu gorze było Palmowe / a w poprzek Cyprysowe. To zas drugi przeciwny sposób o tym rozumieć / powiedziałc iż Cyprysowe Drzewo było Eu gorze / a w poprzek Palmowe. Jako się to z tych wieczów o tym dano napisanych pożąże.

Quatuor ex lignis Domini Crux dicitur esse,
Pes Crucis est Cedrus, Corpus tenet alta Cupressus;
Palma manus retinet, Titulo latatur Oliua.

Potwierdza się to y z tych drugich podobnych.

De Cedro truncus Crucis est, stipesq; Cupresso,
Brachia de Palma, Pars est Oliua suprema,

Zgadza

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

Zgadza się na to także Venerabilis Beda, trzymając iż Biblica / na której był Titulus Christusowi Panu od Pilata napisane / była z Bukowego Drzewa / a flaszka na którym Tytuł był przybita / z Drzewa Sosnowego / który to flaszka albo filaretowa dług rozumienia insyby / był z Drzewa Oliwnego.

Ten Author nie wspominałc o pieńku pod Chrystusem taki o tym pisze Crux Domini, inquit, de quatuor lignis facta est, quae vocantur Cupressus, Cedrus, Pinus. & Buxus, sed Buxus non fuit in Cruce, nisi Tabula de hoc ligno super frontem Christi, in qua scriptus fuit Titulus. Cupressus fuit in terra usq; ad tabulam, Cedrus in transuersum, Pinus sursum, In Collectaneis.

Istota sententia / aby z takim wielu Drzew Chrystus Pański miał bydże żołyny nieprzydatne niektóre / gdzieby to mowią z trudno. Ścita przypodziło Chrystusiacym / na takiem Drzewie zdobywać / y tak w frontem cząsie. Ale kto o waszy / iż Chrystus Pański wielkie w sombie takiem sice żałobę / tedy Bóstwo to rządzi Providence przepisać / ktorzy dali aby z takich Drzew ten Chrystus a nie żaden był złożony / y przesz takiem Drzewa dżiowane takiemnicę śmierci / iż swoego mierząć : ktorze Ojcowie Święci teraz z wielkim w osiąniem upatruiac / nam do nabożnego rozmyślania męki Pańskiej one posadzio. Oprócz tego o takiem Drzewie w Hierusalem nie trudno / a jeśli biki tego podobno pragneli / żeby Chrystusowi żebio nadłużyć / y na potomne czasy trwał na onym miejscu / aby Synowie ich patrząc na ten Chrystus / zawsze w pamięci mieli / iż Ojcowie ich na tym Krzyżu zamordowali tego / który się zwal Synem Bikiem: dla tego też dali pod Chrystusa pieńek Cedrowy / ktorze Drzewo jest nieskrzydlnie / aby teniego Chrystusa ob sie nie spróbował. Ale y to do takiemnicę Świętecy należą / iż Chrystusa Pana matwoać na wieki / y pamięć męki tego przeważałcę.

W którym się znosi. Opinia tych, którzy trzymają, iż krzyż Chrystusa Pana był z Drzewa Dębowego.

Iefta opinia Alphonsi Ciaconi de signis Sanctæ Crucis, ktorzy zapewne to twierdzą, iż Krzyż Paniński był roszczeń Dębowy, y dąbem tego niektórych swemi Ratiom. Miedzy innymi powiada, iż tego Drzewa ramięcey się znajdują w Sydonstwie, y to Drzewo jest sposobnictwem do strzymania ciezarów, y jest wielce rzekomo do tego cieślie, a Krzyż Chrystusa Pana był tak cieśli, że musiał być skucany drugiego człowieka, ktorzy mu pomogli, one godziny gągadły.

Probujecie to y z Pisma Świętego powiadając, iż niemaj żadnego Drzewa takiego, przy którymby Bog wiecę tajemnic swoich oznaczać miał, iako przy tym Drzewie. Pod Dębem albowiem mówi, ktorzy byli in Mambre, Bog uczynił przymierze z Abrahämem Gen. 17. & 18. na znak którego dał mu prawo Obrzezania, iż małego plemie feroko rozmnożyć. Rtam wziął też obietnice od Boga pospolu z Sarą, iż im miał dać Potomka Syna Izaaka. Pod Dębem także widział Parę w połaci pielgrzyma y potym Aniołów Jakob Patriarcha Balwanu Poganskie pod Dębem zakopali Gen. 35. Jużwe pod Dębem przymierze z Bogiem ponosili z strony obrzeżenia. Iosue 24. Przez Izaiaßa Proroka Cap. 6. Obiecuje Narod Sydon, iż rozkryjeć, tak iako Morderów y Dab jest na wszystkie strony rozciągały gależe swoie; z którego pisma dowidujemy się Ciacon, iż część Sydonstwa będzie ewangelią Boska oświeconą, y dostąpi błogosławieństw obicięnego, a to przez Krzyż Chrystusow, ktorzy się przez ten Dab znaczyli; Oprocz tego powiedział, iż partykuła Krzyża świętego, ktorze widział sa podobne Dębowi. A mowi na koniec ten Author. Jest tedy Dab Symbolum Krzyża Chrystusowego, według Ambrożego świętego, takaż Augustyna S. in lib. Iud. quæst. 30.

Tęta Racię tego Authora, albo dosyć słabe na których się zasas-

dzieli iż

dzieli iż Przy Panińskim prawdziwym jest z Drzewa Dębowego. Co się tchnie pierwotny tego Racię iż na ziemi Sydonstkiej najwiecej jest dębowego Drzewa: niechay tak bedzie, ale też Drzewa Oliwnego, Cyszy pryscowego, palmowego, Cedrowego, w Ziernualem niesłapoi, które miedzy gorami Oliwnymi jest położone, iako sie w Egiptie gelicy Świętey pokazuje, iż Chrystus Pan często na gorze Olivinej modlitwy czynil. Aże Dab jest sposobnictwem do dźwigania ciezarów, y dugo trwały y ciężki. Razdy to przyna, iż lada drzewo dotrzyma na sobie źłoczyńce, y začieży według grubości swej, y przez wiele lat trwające, y debina za lata prochnieje, y pękować się musi: a Krzyż Chrystusa Pana, byl kilka set lat na ziemi zakosowany: y do tego czasu wieces, niż przez pulterę Tyściąca lat nie skazitelnny zostało, y trwać bedzie aż do sodego dnia, na którym bedzie widziany od wszystkich, a potym na wieki, iako niżej o tym wyraźniej sie pokazuje.

Pismo też Święte które ten Author Ciacon na potwierdzenie swoich sententiey, malo co flujsyć moje, albowiem nie jest tak, aby Drzewo dębowe, nad inhe Drzewa miało mieć Prærogatiwy Boskie, o których on wspomina. A co pisze iż pod drzewem Dębowym in Mambre uczynił Bog przymierze z Abrahämem Gen. 17. & 18.

O tym Drzewie na tym pierwszym miejscu w Biblii, niemaj żadnej wzmianki, ani o żadnym. Na drugim zas miejscu kiedy Abrahám widział trzech Aniołów, y zatrzymałich pod jednym Drzewem, ażby im przyniosić troche chleba y wody, iżebysie posiliili, widząc ich w personie ludzkiej, ale y tu Pismo S., nie wspomina coby to było za drzewem, lubo 70. Tłumaczem Dębosze być rozumiela. W rokach Ksiegach Rodzaju, niemaj wiecę wzmianki o Dębie, tyliko na jednym miejscu Gen. 35. kiedy Debora Mamę Rebeki omarsla, pochowana jest niedaleko Bethel pod Dębem, dla tego ono miejsce nazwane jest. Quercus fletus, ale to do tajemnice Krzyża Świętego, a daleko iż byl dębowy, malo co flujsyć moje.

Co ieszczę powiada. Iż Jakob patriarcha w Sichem zdroj
pal Balwanu Paganistie pod Debem Iosue 24 nie jest tak tam/
ale one zakołopal pod Therebintem drzewem Morderstwownym / & nie
pod debem. & tak iako nitemaś nic prawie z Pisma Świętego na
tych miejscach / które przewodzi ten Author na potwierdzenie sens
tentiey swojej/ tak też ani z Doktorow Świętego Ambrożego y
Augustina Świętego / które przysz Święty nazywa o Debem pod
podobienstwem / nie żeby przysz Pański miał bydż z drzewa debowego
go / ale iż to drzewo jest figuraiego / y tak sie mo rozumieć Święty
Eucheriusz in Gen. Lib. 3. Cap. II. Jeższebi się mogła ta sententia
potwierdzić z Historiey o Absalonie / który założył na Debie 2.
Reg. 18. Na Przyku albowiem Czart swoje moc stracił / iako Absa
lon na debie. Także też zonych wierbow Proby Falkoniy zacney
Mistrony / w których przysz Chrystusza Pana opisując Debem go
nazywa tym sposobem.

Tollitur in Calum clamor, cunctisq; repente
Corripiere Sacram effigiem, manibusq; Cruentis
Ingentem quercum decisim vndiq; ramis
Constituunt, spinisq; ligant ingentibus illum
Tendebantq; manum, pedibus per mutua nexis
&c.... In Bibliotheca Sanctorum Patrum. Tom. 3.

Co strony tey Historiey o Absalonie / słusnie sie może nazwać
Dob Przyjem y figura Przyja Chrystusa Pana rozgledem tego / iż
iako dla zlosci swej Absalon założył na debie : tak Chrystus Pan
dla zlosci ludzkiej bedac niewinnym factus maledictum zawieśos
ny był na Przyku/ ale ztad niemoże sie probowati / iż przysz Chrystusza
Pana był z drzewa debowego. Ź wierbow też Falkoniz / nie może
sie brać ten dowód / ani też ona była tego rozumienia o Przyku Pana
ślim / aby był z Drzewa debowego / ale iako poetycska/ dab Mir gis
siwo Debem go nazwala.

Owążsę

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

I

Wiodząc ia Drzewo Śetym / które w Pismie Świętem / ma
wielkie zalecenie Exod. 25. 26. 27. 30. 37. & 38. y jest niesazitelne
iako y Drzewo Cedrowe / którego Śetym roształ Bog Moya
sebowi zbudować Oltarz y Stol / kolumny / y rozmalite naczynia
do przybytku swego. Tedy raczejby ten Author mógł byl wziąć
motiuum do trzymania tey opiniey / że przysz Pański byl z Drzewem
Śetym.

Oltarz albowiem w Starym y w Nowym Zákonie reprezen-
tuje nam przysz Chrystusza Pana na którym iako na Oltarzu samego
świecia ofiarował / iako to Apostol S. Hebr. 13. połaził. Ale je tego
żaden z Doktorow Świętych nie jest rozumienia o tym Drzewie
Śetym / dla tego trudno mu też było te opinie wznowić.

Jeższebi ten Author na potwierdzenie swej sententiey experientia
entia swojego potwierdzi / iż te partykuli przysią świętego ktos
se widział / powiada bydż podobne Drzewu debowemu / ale sie
w tym bardzo myli / znac je mu nie przypło widzieć aliquam porti-
onem magnam tego Drzewa Świętego / aby ze wszystkich stron
onemu sie przypatrzyc mogł : czego mamy lepszo experientia z drze-
wa tego Zbawionnego / które sie v nas w Lublinie znajdują / iż
partykuli iego nie sa podobne debinie / iako sie to w Czecisz Kasie-
bje o tym Drzewie Świętym pokaza.

Jacobus Bosius który też nasląduje tey sententiey tego Cia-
con a tżymaiac z nim / iż przysz Pański byl Debowy Lib. 1. Cap. 6,
ale iż niema innych dowodow nad te które tu sa mianowane / tedy
y temu rozumiem dosyć się przystym czyni. Iako tedy ten Author
wzrost mianonowany Ciacon na słabym fundamencie zasadził swoje
te sententia cum suis sequacibus, tak też lotwo powalić sie musi.

Raczejby tedy ten Author / miał by sie sententiey Wyrow Świe-
tych / które powaga wielka jest w Kościele Świętym / konfors-
mować / które nie tylko metropolome / ale też y tolemnice ich gles
bokie w Przyku Pańskim dobrze upatrzone: a onym sie sine fun-
damento niesprzeciwiać / albo od ich sententiey odstępować. Te
sententie

Te Sentencja dosyć żeroko y dośćecznie impugnule. Iacobus Gresterus Cap. 6. Lib. 1. de Cruce.

ROZDZIAŁ IV.

Iako rozumieć mamy przytakiey rożney Opiniey, z jakiego by zapewne był Drzewo Krzyż Chrystusa Pana.

Ktora by była prawdziwsza opinia ożwys pomienionych z fras ny tego Drzewa Świętego trudno censurować / taki zaczynych Authorow / Ktozy o tym Drzewie roźnie pisali: Jedni albowiem to mieli z Tradycyey Oyców Świętych: drudzy tego z pisma docho dzili / y Racyami swemi to potwierdzali: Insi zaś z doświadczenia swego / iż sami widzieli / ogladowali / y piastowali węzłach swoich to Drzewo Zbawienne / a niektorzy to mieli z Objawienia Gostiego.

To jednak za najpewniejszą rzeczą wpatruje / iż Krzyż Pański był nie z jednego Drzewa / ale ze czterech / albo też tylko ze trzech zlos zony według tych Ktorzy pienią pod Krzyżem nie rachuja / albo też go na wierzchu Krzyża / na którym bel Tytuł Państwi zawiązony. Co gdyby rachowali / tedy musieliby teś przypadac na te Sentencja / iż czwórkie Drzewo w Krzyżu Pańskim sie znajdowało / to jest Cedrowe / Cyprysowe / Palmowe / y Oliwne / y ta jest moim zdaniem najpewniejszą Sentencja / Ktora sie funduje na tekstu wielu Oycach Świętych / Ktozy takiego sa rozumienia / o tym Drzewie Zbawien nym. Tylko w tym najwieksza rożność miedzy nimi w patrui / iż jedni powiadają / yż Cyprys był od spodu Krzyża / Cedr wzduß / Drudzy zaś Palmowe wzduß / a Cyprysowe w poprzek: insi zaś tręga mała je w poprzek Cedrowe a wzduß Cyprysowe: skad by taka rożność miedzy nimi znajdowała sie / zted rozumiem / iż oni nie widzi es li Calego Krzyża / albo przynamniej Części tego wcale / z których był złożony: ale ius na wiele Części rozdzieleny / że nie mogli rozes znac /

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

zaś ktorze Drzewo / na ktorym miejscu w Krzyżu było / Lubo na żamym Drzewie żale było nie myli się. Dlatego niektory wes dług zdania swego funduac sie na Pisnie Świętym / elbo według Tradycyey innych / ordynowali te Drzewo w Krzyżu Państkim. Ja nieopatruje lepszego porządku tych Drzew w Krzyżu Państkim / tylko ten / iż pienię pod Krzyżem w ślemi był Cedrowy / samo Drzewo wzduß było Cyprysowe / w poprzek Palmowe / stupie albo filar ekk nad Krzyżem / na którym bylo od Piata Tytuł Chrystusowi Pana mu zawiązony / z Drzewa Oliwnego / Tablica zaś sama na ktorze był ten Tytuł pisany według Heby z Drzewa Olivowego. Te Drzewa w Krzyżu Państkim / całe zordynowane / nie jest to przez tą iemnicę. Pienię Cedrowy dano pod Krzyżem / aby nie prochnial / żydzi albowiem podobno tego sobie pragneli / żeby Krzyża Chrystusowego z tego miejsca nieznoszono / iż to innych sw. Ekk wzlemi zaś popywac / y o to się starali / aby na długie latatam zostawał: ale inaczej Pan Bog ordynował. Drzewo zaś to które było wzduß Eu gorze iż było Cyprysowe / to albowiem Drzewo nie tylko iż jest nie fitelne / iżo y Cedr / ale też jest wodzicznie woniącze / y rośnie Eu gorze wysoko / y prosciutieko / galebi swych po bokach nie rofa poscierniac.

Krzyż tedy Chrystusa Pana / był to Ołtarz jego według Doktorow Świętych / na którym samego siebie Bogu Oycu in odorem suavitatis, za narod Lubieńsciarow / Ktorego ofiara jest niefitelna / ale trwa na wieki: O którym Pismo Świete mówi / Tu es Sacerdos in aeternum. Psal. 109. O Kapłanieko jego Apostol Święty mówi / do źdow Hebr. 4. Alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere, hic autem eo quod maneat in aeternum; sempiternum habet Sacerdotium. Tyle Drzewo Cyprysowe jest niefitelne / wonisi oče / y prosciutieko u gorze mynoscie. Ołtarz tedy / Ofiara Chrystusa Pana wyraża w Krzyżu jego położony / Ktorego ofiara jest wieczna wodzicznie woniącza / iż do illius statu Doga Oycia na rosys

ná wysokości proēciūlento wstępujaca. Wyflawidac Pismo Święte Kapłanistwo Symena Syna Oniaszorego/ miedzy infysami Enkomiam i ego / przytowym go do Cyprysu / wysoko sie wzbilaiacego/ aby late chwaly otrzymal. Quasi Cupressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriae, & vestiri eum in consummationem virtutis. Ecclesiast. 50.

Palmowe Drzewo iż w Krzyżu Parissim dane jest poprzeczone/ do którego ręce Chrystusa Pana byly przybite / conformue sie onemu Pismu Cant. 7. Ascendam in Palmam , & apprehendam fructus eius. Adam pierwosy nasz Rodzic wrwał z Drzewa owocu zakazanego/ y w gorzkość sie icemu obróciło, a Christus Pan wstąpił na Palme ktora flodkowoc redzi/ aby zbierał owoc z tego Drzewa obiema rękoma/ ná zniesienie tey gorzkości / ktora narod ludzki Adam zareżał.

Slupek nad Krzyżu nad głowę Chrystusa Pana / do którego Tytuł iego byl przybit / albo nad nim zawieszony / byl z Drzewa Oliwnego / aby pożał Duh Święty / iż on byl Vnctus Sanctorum, Dan. 9. O ktorym napisano w Psal. 44. Dilexisti iustitiam , & odisti iniquitatem , propterea vnxit te Deus , Deus tuus Oleo lætitiae , præ confortibus tuis. Królow albowiem / Protoków / Biskupow / Kapelanow / gdy id poświecone ná ten Urząd albo godność / z roszczenią Bożego olejem oliwnym id polewano / lubo namazywano.

Tablica ta nad ktorym byl Tytuł napisany Chrystusowi / iż bys id z Bukowego drzewa / iako Beda affirmue / dla tego podobno/ iż to Drzewo sposobniejsze jest do Pisania na nim/ nie bedac smolne albo tłuste iako infe Drzewa / przesz to sie też wyrażala złosc Žydów / y Pilatowa / ktorzy byli bärzo chudemi w dobroci.

ROZDZIAŁ V.

O Wielkości Krzyża Pańskiego,

¶ Nie jedna

Nielednako y nie podiedne miere Krzyże ná lotry gotowane/ ná jednych wiele / a na drugich mniej / według wstępów id. Pospolicie Zdrącowi Kęczypospolitey / & propter crimina latræ Maiestatis ná wysokich Krzyżach wiezano. Mamy o tym w Pismie Świętym. Hester 7. iako Adam Krzyże naprawiednięte w Królestwie Aßsuera / Kazal byl zgotować y postawić Subienice albo Krzyż (wifsko to było za ledno) wysoki ná pieczęcie lotrë na Etorem miał záwiesić Mardoniusa połolowego przedniego Królowey Hester. Innych zas złoczyńcow ná miejnych Krzyżach wiezano / osobiwie niewolników.

Rozboynikow zas / albo dla innych wielkich Excessow przysiliano ná bärzo nißkich Krzyżach / żeby nietylko ptacy / ale y Peł Ciala ich leść mogli / ktorym sposobem śmierci nie tylko podleg kondycyj wstępnych eas karano / ale czasem y ná ludzi zacnego urodzenia nie respektowano. Iako byli uczynili Gabaonitowie / ktoś ty po śmierci króla Saula / iż przendalsował / dając się zemścić Krzywody swej nad Potomstwem iego / pieć Synow Corbiiego Nichol / y dwóch innych Etorych / miał z konkubina Respha Corbi Aia / ukrzyżowali ná bärzo nißkich Krzyżach / iako sie to pokazało z Pisma Świętego. 2. Reg. 21. Ji Resphä tych ukrzyżowanych pełnowała we dniu y nocy / aby ciala id od ptasów y bestey nie były garpane. Respha Filia Aia non dimisit aues per diem lacerare Crucifixos: neq; bestias per noctem , y taka metka ukrzyżowanych była nayokrutniejsza.

Na takich Krzyżach Tyraniowie zwyli byli Męczennikow Świętych przybijać / iako o Świętey Blandinie wspomina Eusebius Lib. 5. cap. 1. Baron. Tom. 2. iż na takim Krzyżu nißkim zawsze ona była / aby od bestiis pojarta byla. Blandina (inquit, Eusebius) in ligno suspensa, præda bestiis occurvantibus obiciatur. Rozumiem y o onym nie małym moysku / dñiesiąciu Tysięcy żołnierzow Chrześcian / ktorych Adrian Cesárz w Armenię ná górze Araratb Kazal na Krzyż poprzybiąć / iż niechcili żegwolić ná oddawać

€ 2

oddawanie csiary Bogiem Bogiem sam / iż tam nie według miedzy
Krzyże robiono dla nich / ale male y wiele / iako moglo drzewa dos
kawać w lesie / natkać wiele Tysiecy Krzyżow / ktorych mafino
Świet y Ephrem wiele wyflawia Tom. 2. in Serm. de laude
Omnium Sanctorum.

Jakoby tedy wieleki byl Krzyż Pana naszego nieznađduje o tym
pevnego Pisma / tylko Traditio / o ktorej wspomina Ciacon.
Cap. 17. iż byl mierne rejski / jednak wyjszy nad Krzyże lotrowo/
miedzy ktorymi noś Zbawiciel wiślał / Źydzki to sami sporządzeli/
ćcac pokazać / iż on byl lotr wieleki nad temi lotrami / ktorych
oraz z nim ukrzyżowano ; y wiele przypada innych na testentia.

Helena Święta lubo ztad mogła poznac Krzyż Pański / iż byl
wieleki nad inhe / jednak nie kontentowała sie tym / ale do tego
pragnela / aby Ludem Bożym byle upomiona R. to nie bez przy-
czyny wspomina Historia / wprzod dla lepszej pewności bladzio-
no Krzyże mniejše lotrowo na umarlym probulec id mocz : ale gdy
one śmierć rozgarniła / tedy z wieleko rufoscią Krzyż Pański na os-
nym umarlym łóżku polożyć / y zaraz żyw powstał. Z gdyby byla
naprzod Krzyża Chrystusā Pana probowala / y zaraz za tego mocu
ożyły byl on umarly : iużby bylo nie trzeba lotrowych probowac/
zaczym mogłaby eroć byla tała watpliwość / iżliż to nie Krzyż
lotra pokutułacego sprawił / ktemu Chrystus Pán powiedział
iż tego dniamał z nim bydż w Kalu. Hodie mecum eris in Pa-
radiso, Luc. 23.

Był tedy wysoki Krzyż Pański iako pisał ten Author Ciacon/
na piętnaście stop / oprocz siupka Oliwnego nad głowa na Eto/
zym był Tytuł od Pilete Pana zamieszony / albo przybiti. Wpos-
z przek zas tego Krzyża było Drzewo na ośm stop. Drudzy zas piszą
iż byl wysoki na trzy saźnie człowieka rostego / trochę coś wieczej
nad piętnaście stop. Inni zas wysokość tego tak opisują / iż Pan
na przemianie Matki tego stolac pod Krzyżem mogłaby swymi
boinie

bośnie wyraził effect ten iey maledyzynstii w tych wierszach.

Per hos tuos sacros pedes quos oscular
Materno amore te nunc misereat mei
&c.....

Tragædiæ Christus Patiens,

Dochodzieni tego y z Ewangelię Świętey / iż nie byl bardzo
niſti ani niezbyt wysoki albowiem onemu na Krzyżu wiſacemu / na
trzcinie ecet pić w gębce pobawano / Anzelm. S. ćcac opisać dlu-
gosć tey trzeciny przystronywa one do wieczni / ktoro boł iego
Przenaświetły po śmierci na Krzyżu przebito / In Dial. de Passio-
ne Domini.

R O Z D Z I A Ł VI.

O innych okolicznościach Krzyża Pańskiego,

Wszcze sie drudzy pytają / iżliż ten Krzyż Chrystusā Pana byl zros-
blony z drzewa swego / czyli z jasnego y iżliż to Drzewo bys-
lo očiosane y oglądzone. Otym niemal nic pewnego miedzy Aus-
thorami / ale ratiāmi tego dochodza niektózry / iż nie byl z Drzewa
swego / ale z ludiego / iako Cyprian Święty in Hymno de Pa-
scha to bydż pokazule w tych słowach / De sterili succiso arbo-
re lignum , y ten byl zwyczay u Žydow / iako sie to pokazule z id
Rabinow. Baron. in Suppl. Tom. I.

Cofstrony tego / iżliż Krzyż Chrystusā Pana byl očiosany y
Gretz, Lib. 1. de Cruce Cap. 7. try test sententie / iż byl očiosany
w kwadrat. Illud , inquit , probabile videtur Cru-
cem Domini non fuisse rudem duntaxat & informem , &
vt excreuerat territem stipitem , sed elatum , & in quadrum
exasciatum : tum vt homini ferendo & figendo fieret aptioe
tum vt ligno transuerso excipiendo habilior esset.

A iżby Krzyż Chrystusā Pana miał bydż heblowany / otym mata-
ple / gdys na Drzewie Krzyża Świętego / ktorego wieleka częśc znaya

dzie sie w Lublinie w Kościele Dyców Zakonu naszego Bratnosciejskiego / to sie nie pokazuje ; albowiem nad nim sa niewiele Rugi y figurki y nierownosc znaczna ; chyba te potym cudownie mogły sie nad nim pokazać / iako też y ten miecz / który pod czas rojny z Kozałami Roku 1648. nad nim Cudownie się pokazał / którego przedtem nigdy niewidac było.

Jakoby też był gruby ten Krzyż Święty / to jest / miosz y Heros Pi námlenilem z Gretsera / który tez jest opiniey / iż był w kwadrat oślofany / zaczym musiałby bydż tak gruby / iż ze wszystkich czterech stron / lebnakowa miałby mieć serokość / daje tego przyczyny / aby snadnie człowiek rostego mógł skrywać. A biorac ta miara serokości tego Drzewa Świętego które jest w Lublinie / o którym mówimy iż w nim się pokazuje własna serokość jego / lubo się pedobno mogło cokolwiek onego z boków przez tak wiele set lat umniejszyć / względem partykulek rodzieldiaczych za Relique Święte nabożnym Katholikom : Jednak teraz jest lepsze serokość na pul lokcia y pustora palca / albo na pultory piedzi dobrey miary. Jesli tedy ze wszystkich stron Krzyż Chrystusa Pana miał swoje serokość na pultory piedzi / byłby dosyć gruby / y bardzo ciężki / tak iż ieden człowiek zaledwie mógłby go podźwignoc od śtemie / bedac przy tym długie na trzy saźnie nie rachuiac jeszcze drzewa poprzecznego. Musiał tedy bydż nie w kwadrat / ale w kwadrangul / to jest / nietak gruby / iako seroki.

ROZDZIAŁ VII.

Iakiey Figury był krzyż Páński.

W Pierwszej Śledze jest otym Wtory Kożdzień / iakiey figury zwołyły były bywać Przyże / na których złoczyńcow wiezano. Krzyż zas Chrystusa P. iakieby był figury ? iużem námlenil w tez pierwszej Śledze w Kożdzień 12. l. p. według Reuelas tiey Brz

tley Brigitte Świętey / iż nie taki był iako go pospolicie mówiąc / o czterech narożnikach albo konicach / ale był iako Grecka litera Tau tey Figury T o trzech tylko końcach / albowiem nad poprzeczne Drzewo od głowy nic niezbytnie dziera długiego / do którego były nogi Pańskie przybite / ale zaraz na wierzchu Krzyża / sam tyle ko byl Titul wystawiony na filarze albo stupku okroglym tokarsko robota / iako tego konturkiet znajduje się w Księgach Pierwszych Jakobá Bosciusza o Przyżu Pańskim / która taka jest.

Figura Krzyża S. y samego Pána naszego vkrzyżowanego.

O Pterey figurie Krzyża Świętego Ioannes Geropius Bedkanus naczątek to powiedział : Qualis enim fuerit , inquit , Crucis

Crucis figura? ipsum Tau demonstrat, toties in Heroglyphicis repertum, vt impudentis peruicatioꝝ dici deberet, si quis de ea amplius dubitaret, aut aliam vobis obtrudereſet formam. Galliciorum Lib. 5.

Dla lepszego zrozumienia tey Sigury Chrystusa Pana y krzyza ſhowania jego / trzeba czytać Koſd. XII. fol. 28. & 29. y Koſd. XIV. Lib. 1. p. 1.

Aż z wiele iest Dycow Świętyf / ktoryz krzyz Pański o czech
tech koncad bydż rozmictia / konice māiac od dołu tu gorze / na
południe / y na północy / ktorego figure temi ſlomy Źieronym
Święty pieknie to wyrežil. Ipsiſ species Crucis quid eſt, niſi
forma quadrata mundi? Oriens de vertice fulgens: Arcton
dextra tenet: Auster in lœua conſtit: Occidens ſub plan-
tis firmatur.

Ludolphus Carthusianus de vita Christi 2. p. Cap. 63.
tak te czerſi Częſć Krzyża Świętego ſobie nabožnie rozmysławiał.
In quatuor etiam brachiis Crucis. inquit, notantur, qua-
tuor Crucis beneficia. Signat enim pars superior lanuæ Cæ-
li apertioñem, inferior inferni deſtructionem, a dextris gra-
tiæ collationem, a ſiniſtris peccatorum remiſſionem. Ta-
czeredb / mowi / koncad Krzyża / znaczo ſie czworo&kie dobrodziejs-
twa Boſkie: Część wyższa znaczy otworzenie drzwi Niebieſkich:
Zniesza piekła zburzenie / Prawą ſtronę laſki Bożej ofiarowania / &
lewanę grzechów odpuſzczenie.

Innocentius III. Papież na ſwojej przemowie in Conci-
lio Lateranensi o figurze Krzyża Chrystusa Pana / taki dal ſwoj
rozsabę: poti Pilat nie połožyl Eytulu na Krzyżu Pańskim / teby
był ta kočka litera T obiecała Hebrajskiego o trzech koncad: a tics
dy go luž nad nim poſtaroli / teby dopiero Krzyz Pański począł mieć
czerſi konice. Tau, inquit, eſt ultima litera Hebraici Alpha-
beti, exprimens formam Crucis qualis erat antequam Do-
mino Crucifixo Pilatus Titulum ſupponeret. Ktak te talemni-
ce ktore

ktore Oycowie Świeci na czechach rogach Krzyża Pańskiego wa-
patrowali, nienaruſone zoftawalo według roſſabę tego Paſieja.

Co ſie konformie oney dźiwnyſ o Krzyżu Świętym kontem-
placley Apoſtolā Świętego, ktora do uwaženia Ephezānom
Cap. 3 podaſie. Ut poſſitis, inquit, comprehendere cum omni-
bus Sanctis, quæ ſi eius latitudo, & longitudo, ſublimitas
& profundum. Ktore ſlowa Auguſtin Święty commentuac/
Tract. 18. in Ioan. mowi: Crucem recte significari per hoc
quod ait Apoſtolus. Lata eſt quippe in transuerso ligno, quo
extenduntur pendentiſ manus, & ſignificat opera bona in
latitudine charitatis. Longa eſt a transuerso ligno uſq; ad
terram, ubi dorſum pedesq; figuntur, & ſignificat perseue-
rantiam in longitudine temporis uſq; in finem. Alta eſt ca-
cumine, quod per transuersum lignum furſum uerſus exce-
dit & ſignificat supremum finem, quo cuncta opera refe-
runtur: quoniam in quæ latitudine & longitudine bene ac per-
ſeuueranter fiunt, propter altitudinem Diuinorum facienda
ſunt p̄miorum. Profunda eſt in ea parte, qua in terram fi-
gitur, ibi quippe & occulta eſt, nec videri potheſt, ſed cun-
cta tuis apparentia & eminentia, inde confurgunt, ſicut
bona noitra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi
ac diiudicari non potheſt, vniuersa procedunt.

Aiſ ſte iest Kontroversia iſtrony Sigury Kolumny albo ſupra/
przy ktorym Chrystus Pan był biczowaný / gdyž połazało ſie to
Lib. 1. Fol. 12. w Koſd. 6. iſ Chrystius Pan nie razi / ale dwia razy
był biczowaný / y przy rožnych Kolumnach: Dla tego tu Sigury
tych dwóch Kolumn przywodzą za okazję Sigury Krzyża.

D

Ktorych
246

Ktorych taka jest Figura.

¶ tym

¶ tym czytać wówczas milionowaniem Różdż.

¶ 2

ROZDZ.

217

ROZDZIAŁ VI.

Iako dugo Krzyż Chrystusa P. trwał na swym miejscu po zdzięciu z niego, Ciało jego Przeniesionego do grobu.

Bądź ten zwyczaj w Żydach / iż instrumenta śmierci złoczyńcow
Borzą pospolu grzebiono albo za koprowane / z trupami ich / w ie-
dynymże dole / lubo też nie daleko / edno od drugiego / iako świadczy
Baronius Tom. 3. Anno 326. & Tom. 1. in Append. y to się pos-
łazię z Talmudu który nazywają Alpheisi , y z samych Rabinów
Jakoba Jurim , y Mojżesha Egyptiana których to pisze / iż było
prawo o tym / aby tych których śmierci z Dekretu Sodu karano /
w grobach tych niechowano / kiedy się pospolicie inni poćwiczący
eli chować : ale osobno od nich / także instrumenta ich śmierci / to
jest Krzyż / gwoździe / kamienie rę. pospolu z ich trupami / albo
żeż niedaleko tego miejsca.

O pogrzebieniu Ciała Chrystusa Pana / wiemy to z Ewana
gelistow Świętych iż pochowane jest od Józefa z Arimathey
w grobie jego nowym w stale wyciosanym w ogrodzie niedaleko
tego miejsca kiedy Chrystus Pan był ukrzyżowany. Ale o Krzyżu
na którym Pan wisiał / iżli go zatrząsł / y na którym miejscu pogrze-
biono tegoż dnia : o tym nic niemal pewnego z historików Koś-
tholickich.

Jest opinia niektórych / iż Krzyż Panissi / y dwóch Lotrów
przy nim dugo trwały niendrużone z miejscą / iż do zburzenia z his-
zusalem / które się stało in pānam peccati , roku 72. to jest /
wczterdziestki lat po ukrzyżowaniu Pańskim od Tytusa y Despasiona
Cesarza Rzymistich / na którym sententia Gretserus by nāmniey nie
przypada / nec esse probabilem ; na tym si funduiac / iż Żydzi /
pod czas

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

pod czas swej Wielkonocy nie cierpieli ukrzyżowanego na Krzyżu /
żeby Śwista swego tym nie gwałcili. Isto ta abuertule / iż wiele ten
Authorū trzyma de scrupulosa conscientia Iudeorum. Ale
przeciwko temu przywodzą sententia Świętego Leona Papieża
który o nich powiada Serm. 7. de Passi. Domini. iż tym źdrąys
com niechlo o to / żeby Śwista swego nie gwałcili instigulac nāles
wina Kreu Chrystusa Pana pod czas Wielkonocy / ale żeby im
z reku Chrystus P. niechledl. Prudentib⁹ ergo illis, inquit, ne
in die Sancto tumultus oriretur : non festiuitati , sed facino-
ri studebant : metuebantq; non vt populus non peccaret,
sed ne Christus euaderet , y wyzej przedtem mowią : In vnum
facinus coniurant, vt noua mysteria non apprehenderent, &
antiqua violarent. Kiedy na dzień Świętej Wielkonocy mie-
li sie zdobywać na ciary / naczynia swoje chędoły / a oni na ten czas
z przysięgą sie na Kreu niewinnego Chrystusa Pana / y w tym skru-
pułu nie mieli.

Trzymam iż teby te sententia / iż Żydzi nie niedbałac na Świe-
ta swoje / przynamniey Ciało ukrzyżowanego zniószy z Krzyża /
osame jednak Przyjęte / aby pozostały niepotuszone z miejscą swego
staralisię Pilata oto / y onemu to dobrze opłaciły / aby pamiętać tego
ich synom zostawała / iż oni tego których sie synem Bożym czynil ukrzy-
żowali. A nie blacze go pienięż Cedrowy sporządzili pod Krzyż tego / da-
by iako najdłuższy mogli trwać na tym miejscu / y od ziemi nie pros-
chnial : y niewiem coby za inną intentią była Żydów sporządzić pie-
nięż Cedrowy / które drzewo jest niezdolne pod Krzyż tego / tylko
dla tego aby mogli trwać iako najdłuższy. A podobno sam Chrystus
Pan niechciał tego / aby te Przyjęte mięso zaraz znowić po śmierci jes-
go / na żałb niewinney mieć swęy : y aby widzoc potym iż takie
szromotna śmierć w chwale sie wielka lemu obrocila / przez chwas-
kiebne tego zmartwychwstanie / ten żałb śmierć tego niewinney /
Krzyż na którym go zamordowali / byl samym poty ostro wloczę
sczeld przewinęciaco zbolesciami nieznośnymi / ex remoru cōsci-

tia illorum, ile razu przyszedł im patrząc na ten znak śmierci tego niewinny.

Jeżeli to wpadnie łatwo dobrze byli w gruncie Święty Przyś Panis
sti / o tym wspomniałem z Rewelacji Panny Przenaswietły
Brigitcie Świętej / iż Józef trzy drabiny przystawił do tego
Przyśa / po których z drugiemi Ciału tego Przenaswietła zdeymos-
wał / a przecie wypłakić cieszał się / że się nie obalił ; zkaż
możem poznawać / że nie na jeden dzień ten Przyś Panis / y taka mia-
sternie zrobiony miał trwać na tym miejscu według zamysłu Śyo-
bowiskich : X gdyby miano Przyś Panis po śniegu Ciała tego Przes-
naświetłego zaraz zakopować w ziemię / tedy Józef zarazby go
był pochowal przystym że grobie / y osobno od Łotroostich : Jako
albowiemuccil Ciało Państkie zschowawshy go do grobu swego / tak
y Przyśowi tego / który był złany krewia tego Przenaydrośa / pokaz
załby był teuccowość osobliwa.

Jakoby tedy dugo te Krzyże tam na swym miejscu stały / ros-
zumiem iż do tad / kiedy sie luż poczela Chrześcijan Wiara Chryſtusos-
ra / y widzieli Žydzi / że ten Krzyż iego / który chcieli trzymać na
tym miejscu na wielką żałybę / stromota wieczno tego wiele
ztađiemu chwala robiła / gdy Chrześcijanie on Krzyż tego Święty
mieli w uccowości / y on na Kalwario z nabożeństwem nowiedzali / cze-
go iż im niemogli zabronić dopiero go oraz z Krzyżami lotrów pos-
połu rożniemie głęboko zakopali. Ale gdy y to niepomogło / że przes-
cie Chrześcijanie na to miejsce uczęszczali dla nabożeństwa / przyszed-
ło tego że y Kalwan Wenecji z naprawą rozumiem Žydów Paganie
na tym miejscu postawili / aby sie ob tego nabożeństwa odtracili.

Na testem ta tedy tego rozumienia / iż by te Krzyże miały trwać
dż do samego zburzenia Jeruzalem / y na ten czas dopiero gdy zos-
zwalono mury Miasta do wału one wruszcone / y grutem Cegly/
Bamienia / y wapna / przymalone były : tałki opinicy sa niektory
o Krzyżu Państkim / pospolu y z drugiemi Krzyżami lotrów / zfronty
ich pogrzebienia.

ROZDZIAŁ IX.

O tym Drzewie Świętym na których by się teraz mieściach
znaczniejsze jego częstki znajdowały.

W Jemy to luż z Historię o Należeniu Krzyża Świętego / iż
wypłko to Drzewo Świątynne będąc rozdzielone na kilka
części ob Heleny Świętej za czasu Konstantyna Wielkiego / tylko
sie na trzech mięscach znajdowało / to jest / w Jerozalem / w Kon-
stantynopolu / y w Rzymie. Teraz zaś nieistnieje / aby sie go istka
częstka miała znajdować na tych mięscach oprócz Rzymu / jako
sie tamte Miasta dostały w ręce Paganie. Kiedyby sie tedy z tam-
tad to Drzewo Święte podzieli / to co w Historiach znajduje się tu
referute . Ex Annal. Baronii ad Annum 326 & Bzouii Tom.
1. & ex Theophare Abbatie, & aliis.

Co zfronty tego Drzewa Świętego które było w Jerozalem /
pisząći Historikowie / iż Heraclius Cesars / te częśc Drzewa Krzyża
Świętego która był od Persów odyskal / od nich rejsata z Jerozu-
alem / y znów z Triumphem na ramionach swoich na miejscu swe
na Kalwarię zaprowadził : nie dugo zaś potym przeniosła ją tam
tad do Konstantynopola / & to z tą przyczyną. Gdy albowiem po
zwykliwie Persów przymusali Žydów po wypłkim swym Państ-
wie aby Chryst Święty przyjmowali / wsielił sie oto Saracenos
wie y Arabowie / który tą Žydów w Objeżdżaniu nastąpił / y
podniósł y przedmiescie niemus noyne / porażili Hetmanowiego / bes-
tac v nich na ten czas Wobycem on przewrotnej Miechomet / który
gdźmialac sie bydż Protokolem Bożym / one brale Heretikie Sekta
swoię brzysko zarząśili.

A gdy luż nietyliko Aleksandria / ale wiele innych Miast w Sys-
tyle / Cilicie opónowęły / obawiając się ten Cesars pobochny Heraclius
iżby y Jerozalem uległy znosu Krzyż Święty niedostał

Drugiej Księgi, Pierwsza Część.

sie w ich ręce Paganisie : przeniosł go tedy z Ziernuzalem do Konstantynopolu (iakoś w kilka lat potym to Miasto niemogąc trzymać Potentley tego nieprzyjaciela przyszedł do rąk ich Paganisich) iednakże żas ten Przyż znowu był przeniesiony z Konstantynopola do Ziernuzalem / kiedy Carolus Magnus Roko 800. pogromił byl to Paganiswo.

Ale iessze nieosiedzalo się tam to Drzewo Świeste / iako też go dochodzą niektorszy z onych Historiey / gdy Saladyn Sultan Egypcki Roko 1181. za czasu Urbana III. dobierał Ziernuzalem. Obywatele tego Miasta zwatpiwsiy sobie / aby sie mogli zostac przy zdrowiu swoim : poddali się dobrowolnie temu nieprzyjacielowi, wi / oprostowysy sobie to w niego aby mogli zdrowo wstąpić z Miastem / y zbohr swoich kojdy wziąć z sobą tak wiele / aby mogli wynieść na ramionach swoich ; y po wiadomo iż na ten czas znowu u przeniesili to Drzewo Świeste skrycie przed nieprzyjacielem do Konstantynopolu. Przecie iednakże w potym znaidowalo się to Drzewo Zbawienne w Ziernuzalem / połt tam flavislo Chrescian / y teraz po dobro moze się go cokolwiek znaidowac / gdyż Paganis clerpi tam niektore Kościoly Chrescianskie / y nabożništvo w nich dopusczało odprawowac. Kiedybi się zas stamtod pobielo / domniemajac że się niektorszy / iż Panowie y Patriarchowie w których to Drzewo Świeste było w mocy / miedzy się porozdzielił / wzielałac go też y inbym osobliwie do Kościolów.

W Hawarskiej Ziemi w lebnym Blaſtorze zacnym / który gowia Schira , jest niemalé časika tego Drzewa Świeste go z Ziernuzalem / którego jest wzdłuż na piadź / a napul palca wiersz / które się tam do tallim sposobem.

Kiedy Pulcherius Patriarcha Ziernozolin si posłal byl iednego Duchownego do Europy z to partykuła Drzewa Krzyża Świeste go na wdzieranie onego ludziom zacnych ym ktorzyby żyły sobie peregrinowac do Ziernuzalem / dla namiedzenia tego Drzewa Krzyża Świeste go / a nie mogli do tego przyjść dla iakich przeszkod

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

przeskod swoich / aby tedy ci ludzie mogli błogosławienstwo jego doftapić / albo bydż uczestnikami tego / żasal im go wdzierać / iż niektórymi iednakże obligacjami / (a podobno y ta byla kiedy dal Eleemosyne dobra / gdyż tam miedzy Paganiswem Clerus z trudnością sie sustentowac moze) bedac tedy ten człowiek w Hawarskiey z tym Drzewem Świestem / ieden Grabi de Dachau Konstantynopol / żyjącac sobie roszyske te portia Drzewa Krzyża Świeste go trzymać / naprawil iednego człowieka / aby mu one furtiue rożko ytemu oddał / który to z informaciey onego Grabi / uczynil : ten zas Grabi ofiarował ten przezacy Kleynot do Blaſtoru mięnosowanego Schira.

O tym Drzewie Świestem piszą niektorszy / iż miedzy inbymi Cudami / jest też ten dziwny wielce / iż go nie Kośdy moze widzieć / w grędu śmiertelnym bedacy. Auent. iu Annal. Schire ad Annum 1151.

W Syriey w VIII wiecie Apamei byla go wielka częśc / na losie kieć wzdłuż / iako świadeczy Procopius Lib. 2. de Bello Persarum , o berokosci tego nic niewspominając. To Drzewo Świeste skrycie byl wziął w Ziernuzalem ieden Syrysczy / y przyniosł go do Apemei. Kiedy Zoroas Król Persi / Medski plondrował to Miasto / Biskup z roszczania tego Króla / przyniosł rożyskie Skarbę Kościelne przedem / y ten Kleynot nieosiącony Drzewo Zbawienne / które starby on pobravys / samo tylko Drzewo Świeste zostało na prośbe tego Biskupa. Jako z tego Drzewa Krzyża S. gdyż nim pod ten czas processja czynił Biskup ogień rożpedał ku gorze / piszą Historicy o tym / miedzy Cudami tego Krzyża Świeste go. Jednakże iż nie słysać / żeby się tam do tego czasu znaidowalo to Drzewo Świeste : gdyż potym przeniesione było do Caros grodu albo Konstantynopolu iako świadeczy Baronius ad Annum 574.

W Konstantynopolu też oprocs tey częsci Drzewa Krzyża S. z Ziernuzalem o których się teraz namieniło / byla go tam przedym

31 Drugiey Księgi, Pierwsza Część.

drugą wielką Część / ktora była Helena Święta Synowiątemu Konstantynowi z Hieruzalem do Konstantynopola posłana / iako o tym piśmie Sozomenus Lib. 2. Cap. 1. Ztorego Drzewa Świętego niemala części do starbu swego / Konstantyn udzieliłszy / drugo do Kościoła Konstantynopolistycznego oddałszy / najwięcej do Rzymu posłał / Kościół tam zaczął dla niego In Exquiliis zbudował. Jakoby tedy tam był niski krucyfiks w Konstantynopolu na ten czas tego Drzewa Świętego Venerabilis Beda opisuje wielkość tego poszedłszyac / iż Taka jego była wysokość na dwa łokcie / a wskrzeszenie łokieć. Ale teraz niewiemy leżeli go się tam co znajdują / gdyż najniższa y znamienitą Część tego z tamtej dostała się do Korony Polstey / co się niewyjaśnia.

W Rzymie tylko samym do tego czeswu znajdują się te Drzewo Śławienne od Konstantyna Wielkiego / lubo luźnie w takiej części było szazu / które na dwóch miejscach tam jest / w Kościele Świętego Piotra na Watykanie / y w Kościele Świętego Krzyża / który ten Ceser dla niego tam umurował Sub titulo S. Crucis in Hieruzalem in Exquiliis. Według tedy Relatiorum / Etorym siego tam zdarzyło widzieć / y przy nim zażyć swego nabożeństwa (czegom ta żałoba mieściła się tam przez czas niemal) w tym Kościele Sancte Crucis. sa go dwie Części / jednej jest wzduż na piedzi / a wskrzeszenie troche wieczej nad dwoma palcami / Druga zaś część tego jest mniejsza.

Na Watykanie zaś w Kościele Świętego Piotra / moje go bydłecos wieczej / które zdaleka tylko z Ganku wysokiego peronu w czasów na Świętą Uroczystę pokazała / gdy onym ludzi Święty zegna / dawając błogosławieństwo / które Drzewo Święte z wielką grubością lubo to najznamienitszym Personom pozwalało bliżej widzieć.

W Trakcie tej tego Drzewa Świętego z Konstantynopolem jest znaczna cząstka w Kościele Panny Przenajświętszej / wielkość jego opisuje jeden Author / iż go jest wzduż na piedzi / y na palec

wotory

wotory a na serz zaś / iako jeden pierwszy członek którego paled Wargocius Lib. 2 de Cruce. Iest go też mowli / y na poprzek ale troche y wskrzeszenie. To Drzewo Święte będące w złoto oprawione y krytykami Świętemi w okolo osadzone / zwycięstwo był Cesarz na byt stroki na lancu złotym nosić / do Kościoła na Uroczyste Święta w Koronie Cesarskiej. Gunter in Histor. Constant. iako tedy taż zacna Reliquia Drzewa Krzyża S. dostała się do Traktu? Wargocius powiada. Iż Krzyżacy plądrując Konstantynopol / wsieli go na Pałacu Cesarskim / y bawowali go Philippowi Cesarszowi Państwa Śródziemnego Małgorzatow / a ten zaś oddał go postum do Traktu do Kościoła Panny Przenajświętszej Matki B.

W Aquilegranie zacnym Mieście Niemieckim / tedy Carolus Magnus leży pogrzebiony / iest też niemala część tegoż Drzewa Śródlennego z Konstantynopola.

W Paryżu / w Werdzie / y w Klasztorze Świętego Karoffa / sa go też niemala partikuly tego Drzewa Świętego Pithaus in fragm. Histor. Aquinaticæ.

W Pradze w Kościele Katedralnym / iest go taż wielka częśc / iako dloni człowieka rossiego / z przedziurawieniem od gwozdzia / którym była ręka Panińska przybita /

W Kolnie ma go też bydł spora cząstka.

Znajduje się go y na innych wielu miejscach w Chrześcianstwie / ale in minori quantitate.

Miedzy wszystkimi Królestwami świata / najszczersiwsza jest w tym Korona Polska / iż taż przeszacna y wielka Część Drzewa Krzyża Świętego od Zbawiciela swego jest opatriona / iako wiele jest w Chrześcianstwie nighbieg się nie znajdują / iako się w Trzech cesarstwach Rzeczypospolitej o nim potkaże. Oprócz tedy tery przeszacne części Drzewa Krzyża Świętego / które jest w Lublinie / na wielu innych miejscach / iest go też potroje / osobliwie na Lysce gorze w Kościele Czecow Benedyktynow w Diocezyey Krakowskiej.

**O Blędach Heretyckich z strony Reliquiey Drzewa
Krzysia Świętego.**

Dłownosie to widst nieprzyjacielom Przyjścia Świętego / co Wycowie Święci twierdzą iż Reliquiami tego prawie wszystek świd jest napełniony / czeego on Święty y wielce sławny Cyrillus Biskup Hierosolimski / Custos Sanctae Crucis daje takie świdwo : Lignum, inquit, Crucis Christum testatur ad hodiernum diem, apud nos apparens, & apud eos qui secundum fidem ex illo hinc capientes, vniuersum ferè mundum iam repleuerunt. Catech. Io. Na drugim miejscu tenże Święty Biskup Catech. 13. też potwierdza : Lignum, inquit, Crucis per particulas de Monte Caluaria per vniuersum orbem sparsum est. Ten Ojciec Święty żył około Roku Państiego 350.

Lutherus y Caluinus ktorzy się dopiero zjawili / miało to siole za rzecz niepodobno/ aby z jednego Arzysią Ktory Chrystus dźwigal na gore Kalwarię / miało się tak wiele na świecie parałyki jego znaydować / nie wiedząc w tym wiedzmości Boskiej / albowiem mówi Lutherus : Jizz tych Reliquies Przyjścia Chrystusowego / które się teraz znaydują/ gdyby sie do tibney kupy zgromadziły y ziednocyły / mogliby się z nich dom cały zbudować. Integrum, inquit, domum construi posse ex particulis Christi, si in unum colligerentur. Conc. in Exalt. Crucis.

Caluinus także to powieda o nim / Przyjścia ten Ktory ieden człowiek moglibaleko zanieść / parłyki tego gdyby teraz w ledne czasie były zgromadzone / ani trzysta ludzi mogliby ich podźwignąć / ani wieden Ośret mogliby się zebrać. Cumq; Crucem, inquit, integrum vnushomo gestare potuerit, nunc particulis eius ferendis, si omnes colligerentur in unum, ne trecenti quidem

O Skarbie nigdy nieprzebranym.

dem homines sufficerent, aut integra nauis Lib. de Relig. Ratę za głupstwo to by dż rożumie / y za zmyślone rzeszy od Katalików/ co y Paganie mowią / fāmi los adżic moga : Hoc stultum inquit, & inconueniens mendacium est, & ab ipsis Gentili-bus & lu perstitiosis notari potest. Barzo zacny dowod ten Blas źnietce Chrystusow przyprowadzi / gdy to y fāmym Paganom na rogi sadę podaie / o których Apostol Święty Pāwel Doktor Mars do powiedział : Nos autem prædicamus Christum Crucifixum, Iudeis scandalum/ gentibus autem stultitiam. 1 Cor. 1. Jesliż Apostol Święty to o Paganach powiedział : Jizz gdy my Chrescianie Chrystusa okrzyżowanego obwalemy / y Przyjścia mamy w uczciwości : miało to oni za głupstwo ; tedy takiż isto y sam przyprowadzi na potwierdzenie bledu swego.

Daleko tedy miało wieleba powagę Wycowie Święci / Ktory w Przyjśiu Świętym ten Eub Hosti upatrula / iż lubo z niego w Zjera zużalem tak wiele parłykiet ludziom nabożnym uđzielano / & przede niego niebywało. W czym Kalwin y z drugimi mocy Hostiey nieupatruiac/ ale to samey tylko naturze przypisując/ wiele bladzić musieli.

Paulinus Ktory żył po Narodzeniu Pańskim we czterysta lat potwierdził o Przyjśiu Pańskim / co y Cyrillus Święty potwierdził / Crux, inquit, in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tempore innumeris penè quotidie hominum votis, lignum suum commodat, vt detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie individua sumentibus & semper tota venerantibus, Epist. n. ad Seuerum.

Także tedy wotpłciwości y Argumenta nieosiennych / y nies wiadomich spraw dżiwnych Hostiów / odpowiadam z Cyrylem S. Biskupem Hierosolimskim / iż isto to Chrystusowi Panu nie było niepodobno/ pieciorgiem chleba y dwiema Rybami naktarmić pieć tysięcy ludzi / z których iescze dwanaście Koʃow odrobin nazbieranego / aby pokazał swoje wiedzmoćna preuiuentia altero ma o Ciesie ludzkino

le ludzkiem / aby łaknocy dąkarmil. Tazie Zellaßowi Prorokos
wi rostażał Bog czasu głodu aby iedne Wdowe w Sarepcie sys-
wil / ktorey Oliwy y moli z iednego naczynia przez kilka lat nie uby-
walo przy bytności Proroka. Czemuż też o nieuletnych ma się to
rozumieć za rzecz niepodobna / tż Chrystus Pan to Drzewo swoje
Świste Ktore Krwia swoja polewał / y śmierć na nim podbiel dla
pościechy swoich wilenych rozmnażał / także gdy im go odzielano nic
go przećle niebywało. Jesliż Bog ma sławnie o ciele ludzkiem
szanitelnym / iako daleko ma wiele prouidentia o duszy niesmier-
telnej / y o pościechach iey dußnych. Gdyż takto świadczy ten Ociec
Świsty Paulinus Biskup Nolanski / tż ciktorszy pielgrzymu
do Ziernualem na mlejsca Świete / tego sobie wielce życia y pra-
gna / żeby lubo iako namniejsią odrobinkę / Drzewa Przyjā Świe-
tego z tamtad sobie otrzymali; albo też troche prosku / śiem i też
z Kalwarię kedy Chrystus Pan był okryżowany / albo też kedy
się narodził / matalc to oni sobie za wielki stęp y bogostawienstwo.
Ex peregrinatione, inquit, Hierozolimitana, vel de ipsis lo-
cis exiguum puluerem: vel de ipso Crucis ligno aliquid sal-
tem festucę simile sumere & habere, magna benedictionis
loco habebant. Epist. 34.

Theodorus Studites wielce wilety y słowny Author v Gres-
kom o nabożenstwie Chrześcian Eu Świętym Reliquiom pisac/
mowi: Loca in quibus natus est Christus, sancta sunt, & ha-
benda venerationi, & si quis illinc acceperit siue puluiscu-
lum seu lapidem: cum adorat atq; complectitur, quasi spe-
cialiem thesaurum, aut sacras quasdam Reliquias. In do-
gmat: de honorandis imaginibus Tom. 7. Biblioth. Sancto-
rum Patrum. Atoremu aff. Etow i y nabożenstwu ich Źbawiciel
światodysć czyniac / Przyja Świętego / Ktory Krwia swoja przes-
naydrożsa pola / od sieci przes umnicyśnia iego.

Pobobny Cud Źbawiciel świąta położuje na tym mlejscu/
z ktorego wstopił do nieba / na którym jest mlejsu Kościół zacny

o gđzie

o gđsie iego nogi Fratera wiele stanely, albo śiemie się circum-
circa dotykaly / ratym mlejsu sa wyrażone sioły iego Przena-
świetle / y lubo ludzie Chrześciancy z nabożenstwem oferowicznie
bioro z tego mlejsca przed za Reliquie Świeste / nigdy tamtey śles-
mie nie ubylo / y zemfie sioły iego Przenaświetle wcale zoflowa-
la. A co wieleśa gdy tam to mlejsce lubo to dla wieleśey occiwosći
iego y ozdoby marmurowa posadzka dyliano pokładać / tego ony
śiemie mlejsce / niedierptalo / y zemfie trawa żielona okryte zostało.
Świadkiem jest tego Paulinus Święty rozwys mianowany / kto
ty ten przyjął na potwierdzenie Drzewa Przyjā Świętego / ten
też przywodzi Cud / kemu podobny. Epist. 11. Mirum vero, inquit,
inter hæc quod in Basilica Ascensionis locus ille tantum,
de quo in nube susceptus ascendit, ita sacratus Diuinis ve-
stigiis dicitur, vt nunquam tegi marmore, aut pauiri potu-
erit, semper excussis, solo respuente, que manus, adoran-
di studio, tentauit apponere. Itaq; in toto Basilicæ spatio,
solus insui cespitis specie virens permanet, & impressam Di-
uinorum pedum venerationem calcati Deo pulueris perspi-
cua simul & antiqua veneratibus arena conseruat, vt vere
dici possit: Adorabimus ubi steterunt pedes eius:

Toż się potwierdza ex Sulpitio Lib. 2. Sacr. Hist. Atory
o tymtakę Historia pisze Illud mirum, quod locus ille in quo
postremum institerunt Diuina vestigia cum in cælum. Do-
minus nube sublatus est: continuari paumento cum reliqua
stratorum parte non potuit, siquidem quæcunq; applicaban-
tur, insolens humana recipere terra respueret, excussis in
ora apponentium sæpè marmoribus: quinetiam calcati in co-
pulueris adeò perenne documentum est, vt vestigia impressa
cernantur. Et cum quotidie confluentum fides certatim Do-
mino calcata diripiatur, damnum tamen arena non sentiat,
& eandem adhuc sui speciem, velut impressis signata vesti-
giis, terra cultodit.

Drugiey Księgi, Pierwsza Część.

Cudownie to tedy Bogiemu przypisać / iż Drzewo Krzyża Pana
Paniego nie było / gdy go na pocieche w lernym Chrystusowym
w dzielano. Przeto powołam wizwy mianowanym Heretyczom /
że się może tak wiele (lubo nie według ich labialnych imáginacjey /
albo fántázyey) partykułek Drzewa tego Świętego znajdować na
świecie ; iż gdyby wszyskie były zgromadzone z jednoznane / żeby
teraz był z nich daleko wielki Krzyż niżeli kiedy był na Kalwarze :
Jako kiedyby Bog chciał wszyskie te sztuki Chleba zgromadzić do
jednej kupy / Etoremi Chrystus Pan piec Tysięcy ludzi dostates
cznie na karmil / y znich znowu piecioro chleba uczynić : Niczho
bie pomysły Luterań i Kalwinista / iako Kozy chleb z nich mus
iałby być wielki / y ono pachole który był ten chleb przyniosł / pe
wnie niezániosły go znowu w koścu do domu swego / ani podobno
wieden się Okret niezbrał / według argumentacji Kalwina o
Drzewie Krzyża Panięiego.

Jako tedy cudownie Bog rozmnażał Drzewo Krzyża Świe
tego w Jerozalem przesz umnieszenia jego / tak też cudownie mogł
by go znowu zgromadzić / y do swej własnej miary / iako był przed
tym przygotowany ; iako też właśnie będzie / kiedy się pokaże przy
onym ostatnim Sądzie Chrystusowym. Gdyż też na ten czas ludzie
zmartwychwstaną pod jedne miare / tak Olbrzymowie wielcy /
iako y dsiatki malusienkie / nie w swojej staturze iako byli
przedtem / ale pod miare Chrystusa Pana
według Apostoła Pawła S.

Ephes. 4.

WTORA

WTORACZE SC DRVGIEY KSIEGI

O DRZEWIE KRZYZA SWIETEGO,
Z strony oddawania onemu powinney
UCZCIWOSCI.

Ło nisprzyjaciele Krzyża Świętego niewierni heretycy o tym Drze
wie przenaydrożnym / na którym Zbawiciel świata Chrystus
Jesus umarł dla zbawienia naszego / niemniej rozumieja tylko tak
iako o innym Drzewie prostym / oceniwości onemu żadnej nieoddad
ając / ani oney temu nieprzyznawając. W tey tedy Części pokaz
uje się z Doktorów Kościoła Świętego / iako temu Drzewu Zbaw
ieniemu / ma się oddawać uczciwość. Przytym iako w Mondra
chów świecie / to Drzewo Święte było żałże w wielkim poważes
niu / Ktory godna czesci onemu oddawał.

ROZDZIAŁ I.

Komu y iaka powinna się oddawać uczciwość.

Według nauki Doktora Anselmiego Thomasa Świętego
z Aquino 3. p. q. 25. art. 1. wolsnie powinna się oddawać ucza
ciwość / rei subsistenti, naturze albo Personie rozumnej / w tros
cey się znajdująca godność / y wyniosłość. Causa , inquit ,
honoris est , ex quo ille qui honoratur , habet aliquam ex
cellentiam. Ziż Bog jest Panem nieba y lermie / y Stworzącies
iem wßyfliw rzeczy stworzonych które bowie są na świecie : Tes
dy onemus